

CURRENT STATUS OF KNOWLEDGE AND PRACTICE OF POST-SURGERY WOMEN ON BREAST MASSAGE AT QUANG NGAI PROVINCE'S OBSTETRICS AND PEDIATRIC HOSPITAL IN 2023

Nguyen Thi Lien^{1*}, Nguyen Thi Hien Len²

¹Nam Dinh University of Nursing - 257 Han Thuyen, Nam Dinh City, Nam Dinh Province, Vietnam

²Quang Ngai Provincial Obstetrics and Pediatrics Hospital - 184 Hung Vuong, Quang Ngai City, Quang Ngai Province, Vietnam

Received: 11/03/2025

Revised: 26/03/2025; Accepted: 22/04/2025

ABSTRACT

Objective: To describe the current status of knowledge and practice of mothers after cesarean section on breast massage at the Department of On-Demand Treatment, Quang Ngai province's Obstetrics and Pediatrics Hospital in 2023 and propose some solutions to improve knowledge and practice of mothers after cesarean section on breast massage.

Research methods: The cross-sectional description on 136 mothers, using the tool to assess about knowledge and postpartum breast massage methods.

Results: Mothers under 30 years old accounted for 61.8%, mothers with the first-time births had the highest rate at 63.2%; 77.9% mothers received massage from 24-48 hours after giving birth; 63.2% mothers had breast massage once time. Source of information about the benefits of breast massage from medical staff was 36.8%; self-learned was 30.9%. 88.2% mothers knew about prenatal breast massage; 63.2% mothers applied it. The percentage of mothers that milk came quickly was 64.7%; the average percentage of mothers performed the massage process correctly after being instructed was 98.3%.

Conclusion: Mothers' knowledge was relatively good, the percentage of mothers performed correctly after guidance was high. This illustrates that the role of health workers is very important. Therefore, it is necessary to promote the role of health workers and the media.

Keywords: Breastfeeding, postpartum breast massage method.

*Corresponding author

Email: lienynd@gmail.com Phone: (+84) 913018415 <https://doi.org/10.52163/yhc.v66i3.2533>

THỰC TRẠNG KIẾN THỨC VÀ THỰC HÀNH CỦA SẢN PHỤ SAU PHẪU THUẬT LẤY THAI VỀ MÁT XA VÚ TẠI BỆNH VIỆN SẢN NHI TỈNH QUẢNG NGÃI NĂM 2023

Nguyễn Thị Liên^{1*}, Nguyễn Thị Hiền Len²

¹Trường Đại học Điều dưỡng Nam Định - 257 Hàn Thuyên, Tp. Nam Định, Tỉnh Nam Định, Việt Nam

²Bệnh viện Sản Nhi tỉnh Quảng Ngãi - 184 Hùng Vương, Tp. Quảng Ngãi, Tỉnh Quảng Ngãi, Việt Nam

Ngày nhận bài: 11/03/2025

Chỉnh sửa ngày: 26/03/2025; Ngày duyệt đăng: 22/04/2025

TÓM TẮT

Mục tiêu: Mô tả thực trạng kiến thức và thực hành của bà mẹ sau phẫu thuật lấy thai về mát xa vú tại Khoa Điều trị theo yêu cầu, Bệnh viện Sản Nhi tỉnh Quảng Ngãi năm 2023 và đề xuất một số giải pháp nâng cao kiến thức và thực hành của bà mẹ sau phẫu thuật lấy thai về mát xa vú.

Phương pháp nghiên cứu: Mô tả cắt ngang trên 136 bà mẹ, sử dụng bộ công cụ đánh giá kiến thức về phương pháp mát xa vú sau sinh.

Kết quả: Bà mẹ dưới 30 tuổi chiếm 61,8%, bà mẹ sinh con lần đầu có tỉ lệ cao nhất là 63,2%; có 77,9% được mát xa từ 24-48 giờ sau sinh, bà mẹ mát xa vú 1 lần là 63,2%. Nguồn thông tin về lợi ích của mát xa vú từ nhân viên y tế là 36,8%; tự tìm hiểu là 30,9%. Có 88,2% biết về mát xa vú trước sinh; 63,2% bà mẹ đã áp dụng phương pháp này. Tỉ lệ bà mẹ áp dụng cho thấy sữa về nhanh là 64,7%; tỷ lệ trung bình bà mẹ thực hiện đúng theo quy trình mát xa sau khi được hướng dẫn là 98,3%.

Kết luận: Kiến thức của bà mẹ tương đối khá, tỷ lệ bà mẹ làm tốt sau khi được hướng dẫn rất cao. Điều này cho thấy vai trò của nhân viên y tế rất quan trọng. Vì vậy, cần phát huy hơn nữa vai trò của nhân viên y tế và các phương tiện truyền thông.

Từ khóa: Nuôi con bằng sữa mẹ, phương pháp mát xa vú sau sinh.

1. ĐẶT VẤN ĐỀ

Thực hiện theo quy định của Bộ Y tế về một số biện pháp thúc đẩy việc nuôi con bằng sữa mẹ tại các cơ sở khám bệnh, chữa bệnh [1] và theo khuyến cáo của Tổ chức Y tế Thế giới, nên cho trẻ bú mẹ hoàn toàn trong 6 tháng đầu và tiếp tục cho bú mẹ đồng thời bổ sung thêm các thực phẩm thích hợp khác cho đến 2 tuổi hoặc lâu hơn tùy trường hợp [2]. Để giúp bà mẹ nuôi con bằng sữa mẹ được thuận lợi thì ngoài chế độ dinh dưỡng, nghỉ ngơi hợp lý và cách cho trẻ bú đúng, một vấn đề hỗ trợ cần thiết và hiện đang được áp dụng rộng rãi tại các bệnh viện chuyên khoa và trong cộng đồng, đó là mát xa vú. Nhờ đó sữa bài tiết nhiều và dễ dàng, đồng thời ngăn ngừa viêm tắc tuyến sữa [1], [5]. Tại Bệnh viện Sản Nhi tỉnh Quảng Ngãi, chúng tôi đã thực hiện thường quy kỹ thuật mát xa vú cho sản phụ sau mổ đẻ, tuy nhiên chưa có nghiên cứu nào tại bệnh viện khảo sát hiệu quả của phương pháp này. Vì vậy, chúng tôi thực hiện đề tài nghiên cứu thực trạng kiến thức và thực hành của sản phụ sau phẫu thuật lấy thai về mát xa vú tại Bệnh viện

Sản Nhi tỉnh Quảng Ngãi năm 2023 với mục tiêu mô tả thực trạng kiến thức và thực hành của bà mẹ được phẫu thuật lấy thai về mát xa vú tại Khoa Điều trị theo yêu cầu, Bệnh viện Sản Nhi tỉnh Quảng Ngãi năm 2023; từ đó đề xuất một số giải pháp nâng cao kiến thức và thực hành của bà mẹ sau phẫu thuật lấy thai về mát xa vú.

2. ĐỐI TƯỢNG VÀ PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU

2.1. Đối tượng và thời gian nghiên cứu

Bà mẹ sau phẫu thuật lấy thai tại Khoa Điều trị theo yêu cầu, Bệnh viện Sản Nhi tỉnh Quảng Ngãi từ tháng 9/2023 đến tháng 11/2023.

- *Tiêu chuẩn lựa chọn:* Tất cả các bà mẹ sau mổ lấy thai được mát xa vú và nuôi con bằng sữa mẹ tại Khoa Điều trị theo yêu cầu đồng ý tham gia nghiên cứu.

*Tác giả liên hệ

Email: lienynd@gmail.com Điện thoại: (+84) 913018415 <https://doi.org/10.52163/yhc.v66i3.2533>

- **Tiêu chuẩn loại trừ:** Bà mẹ không đồng ý tham gia nghiên cứu, bà mẹ không thực hiện mát xa vú sau sinh và nuôi con bằng sữa mẹ, bà mẹ có bệnh lý như sốt, nhiễm trùng, HIV, suy tim độ 3.

2.2. Phương pháp nghiên cứu

- Thiết kế nghiên cứu: mô tả cắt ngang.

- Phương pháp chọn mẫu: trung bình mỗi tháng có khoảng 60-70 bà mẹ đăng ký mát xa vú. Chúng tôi lấy toàn bộ bà mẹ thỏa mãn tiêu chuẩn lựa chọn, với cỡ mẫu là 136.

2.3. Bộ công cụ khảo sát

- Sử dụng bảng câu hỏi gồm 5 phần: giới thiệu tác dụng của mát xa vú, thông tin cá nhân của bà mẹ, khảo sát kiến thức của bà mẹ với phương pháp mát xa vú sau sinh, đánh giá hiệu quả của phương pháp mát xa vú và bảng kiểm các bước khi mát xa vú.

- Câu hỏi thiết kế lựa chọn 1/4. Lựa chọn đúng được 1 điểm, sau đó sẽ cộng lại để được số điểm và sử dụng các biến số độc lập.

2.4. Phương pháp phân tích số liệu

- Các thông tin thu được từ bảng câu hỏi sẽ được mã hóa và nhập số liệu bằng phần mềm Excel, sau đó phân tích và xử lý bằng phần mềm thống kê SPSS 16.0.

- Tính tỉ lệ % đơn thuần.

2.5. Đạo đức trong nghiên cứu

Tất cả đối tượng nghiên cứu sẽ được giải thích rõ về nội dung, mục đích nghiên cứu, các bước tiến hành và chỉ được chọn khi họ đồng ý tự nguyện tham gia.

3. KẾT QUẢ

3.1. Đặc điểm chung của đối tượng nghiên cứu

Bảng 1. Đặc điểm chung (n = 136)

Đặc điểm		Số lượng	Tỷ lệ (%)
Nhóm tuổi	≤ 30 tuổi	84	61,8
	> 30 tuổi	52	38,2
Nghề nghiệp	Nội trợ	25	18,4
	Công chức, viên chức, nhân viên văn phòng	45	33,1
	Buôn bán	66	48,5
Số lần sinh	Lần đầu	86	63,2
	Lần thứ hai	42	30,9
	Lần thứ ba trở lên	8	5,9
Tuổi thai	< 37 tuần	9	6,6
	≥ 37 tuần	127	93,4

Nhận xét: Nhóm tuổi ≤ 30 chiếm đa số với 61,8%. Về nghề nghiệp, nhóm nội trợ ít nhất với tỷ lệ 18,4%, cao nhất là nhóm buôn bán chiếm 48,5%. Tỷ lệ sinh lần đầu cao nhất với 63,2%, sinh lần 2 với tỷ lệ 30,9% và thấp nhất là sinh lần 3 trở lên chỉ 5,9%. Về tuổi thai đa số ≥ 37 tuần với tỷ lệ 93,4%

3.2. Phân bố thời điểm mát xa vú và số lần mát xa vú của bà mẹ sau sinh

Bảng 2. Thời điểm và số lần mát xa vú (n = 136)

Nội dung		Số lượng	Tỷ lệ (%)
Thời điểm mát xa sau sinh	< 24 giờ	30	22,1
	24-48 giờ	106	77,9
Số lần mát xa	1 lần	86	63,2
	2 lần	30	22,1
	3 lần trở lên	20	14,7

Nhận xét: Có tới 77,9% tiến hành mát xa sau sinh từ 24-48 giờ, chỉ có 22,1% mát xa sau sinh trước 24 giờ. Về số lần mát xa, tỉ lệ thấp nhất là 14,7% được mát xa 3 lần, cao nhất với tỷ lệ 63,2% được mát xa 1 lần.

3.3. Kiến thức của bà mẹ với phương pháp mát xa vú sau phẫu thuật lấy thai

Bảng 3. Nguồn thông tin về lợi ích của mát xa vú sau sinh (n = 136)

Nguồn thông tin	Số lượng	Tỷ lệ (%)
Tự tìm hiểu	42	30,9
Nhân viên y tế	50	36,8
Mạng xã hội	21	15,4
Gia đình, bạn bè	23	16,9

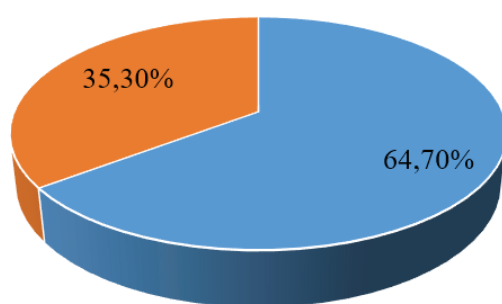
Nhận xét: Nguồn thông tin nhiều nhất là từ nhân viên y tế (36,8%), chênh lệch không nhiều so với tỷ lệ tự tìm hiểu (30,9%) và thấp nhất là tìm hiểu thông tin từ mạng xã hội (15,4%).

Bảng 4. Sự hiểu biết của bà mẹ về mát xa vú và hiệu quả của mát xa vú (n = 136)

Nội dung	Số lượng	Tỷ lệ (%)
Biết phương pháp mát xa vú từ trước sinh	120	88,2
Biết về dịch vụ mát xa vú tại bệnh viện	106	77,9
Đã mát xa vú trong những lần sinh trước	86	63,2

Nội dung	Số lượng	Tỷ lệ (%)
Thấy sữa về đều hơn	122	89,7
Căng tức sữa do sữa về nhanh	26	19,1
Ra sản dịch nhanh hơn sau đẻ	55	40,4
Tránh tắc tia sữa, áp xe vú	120	88,2

Nhận xét: Có tới 88,2% bà mẹ biết về mát xa vú trước sinh; 77,9% biết có dịch vụ tại bệnh viện; 63,2% đã áp dụng trong các lần sinh trước; 89,7% thấy hiệu quả sữa về nhiều hơn; 88,2% biết mát xa vú giúp tránh tắc tia sữa và áp xe vú; 40,4% biết sản dịch ra nhanh sau đẻ. Chỉ có 19,1% thấy căng tức sữa hơn do sữa về nhanh.



■ Sữa về nhanh ■ Sữa về chậm

Biểu đồ 1. Tỷ lệ về sữa sau mát xa

Nhận xét: Bà mẹ về sữa nhanh với tỉ lệ 64,7%, chỉ 35,3% bà mẹ thấy về sữa chậm.

Bảng 5. Thực hành mát xa vú sau khi được hướng dẫn (theo bảng kiểm) (n = 136)

Các bước	Số lượng	Tỷ lệ (%)
Chuẩn bị đồ dùng (khăn bông sạch, khăn mềm, nước ấm)	128	94,1
Tháo bỏ nhẫn, đồ trang sức trên tay	136	100
Rửa sạch tay trước khi mát xa vú	136	100
Vệ sinh theo thứ tự: núm vú, quầng vú, bầu vú	136	100
Chườm khăn ấm 2 bên vú trong 5 phút	132	97,1
Mát xa núm vú	136	100
Mát xa quầng vú	136	100
Mát xa bầu vú	136	100

Các bước	Số lượng	Tỷ lệ (%)
Vắt sữa	135	99,3
Cần lau sạch bầu vú bằng khăn sạch, ẩm và ấm	134	98,5
Lắp lại nhiều lần với từng bên vú (tổng thời gian 15-20 phút)	131	96,3
Cho trẻ bú đúng cách	129	94,9
Trung bình		98,3

Nhận xét: Tỷ lệ trung bình bà mẹ thực hiện đúng sau khi được hướng dẫn là 98,3%.

4. BÀN LUẬN

4.1. Đặc điểm chung của đối tượng nghiên cứu

Đa số sản phụ tham gia nghiên cứu thuộc lứa tuổi dưới 30, chiếm 61,8%. Điều này phù hợp với tỷ suất sinh đặc trưng theo độ tuổi của phụ nữ Việt Nam, được cập nhật trong báo cáo “Điều tra dân số và nhà ở giữa kỳ thời điểm 1/4/2014: các kết quả chủ yếu” [3].

Về nghề nghiệp, phần lớn sản phụ làm việc trong nhiều ngành nghề khác nhau (công chức, viên chức, nhân viên văn phòng) với tỉ lệ là 33,1%; buôn bán chiếm tỉ lệ cao nhất (48,5%) và chỉ có 18,4% là nội trợ. Sự phân bố này cho thấy phần lớn phụ nữ mang thai vẫn duy trì việc làm trong thời kỳ thai nghén.

Về số lần sinh, tỉ lệ sinh con lần đầu chiếm cao nhất với 63,2%, tiếp theo là sinh con lần hai với 30,9%, và chỉ có 5,9% sinh con lần thứ ba trở lên. Tỉ lệ này thấp hơn so với tỉ lệ 18,25% bà mẹ sinh con thứ ba trong tổng điều tra dân số tại Hà Nội năm 2014 [3].

Về tuổi thai, phần lớn các bà mẹ sinh con khi thai từ 37 tuần tuổi trở lên, chiếm 93,4%, trong khi đó chỉ có 6,6% sinh con khi thai dưới 37 tuần tuổi. Điều này cho thấy phần lớn thai kỳ được kiểm soát tốt, với chỉ một số ít trường hợp cần chấm dứt thai kỳ trước 37 tuần.

4.2. Thời điểm mát xa vú và số lần mát xa vú của bà mẹ sau sinh

Về thời điểm mát xa vú, có 77,9% bà mẹ được mát xa từ 24-48 giờ sau sinh, trong khi chỉ có 22,1% được mát xa trong vòng 24 giờ đầu. Sự khác biệt này chủ yếu phụ thuộc vào thời gian các bà mẹ ở trong phòng theo dõi sau sinh. Sau khi xuống phòng dịch vụ, họ mới được thực hiện mát xa tuyến sữa. Nếu việc di chuyển xuống phòng diễn ra vào ban đêm, các bà mẹ sẽ tiếp cận dịch vụ mát xa vào sáng hôm sau, dẫn đến tỉ lệ mát xa sau 24 giờ cao hơn. Nghiên cứu của Chu J.Y và cộng sự (2017) đã phân chia thời điểm bắt đầu mát xa thành 2 giờ, 12 giờ và 24 giờ sau sinh với số lượng bà mẹ tham gia mỗi

nhóm bằng nhau [4]. Tuy nhiên, các nghiên cứu khác ít đề cập đến thời điểm thực hiện mát xa do phụ thuộc vào quy trình thực hiện tại từng cơ sở y tế.

Về số lần mát xa tuyến sữa, phần lớn các bà mẹ chỉ được mát xa 1 lần, chiếm 63,2%. Tỷ lệ bà mẹ được mát xa 2 lần là 22,1%, trong khi chỉ có 14% được mát xa 3 lần trở lên. Số lần mát xa chủ yếu phụ thuộc vào nhu cầu cá nhân và hoàn cảnh của từng bà mẹ.

4.3. Kiến thức và sự hiểu biết của bà mẹ về phương pháp mát xa vú

Về nguồn thông tin, 36,8% bà mẹ nhận thông tin về lợi ích của mát xa vú từ nhân viên y tế, trong khi 30,9% tự tìm hiểu và 15,4% biết đến thông tin này qua mạng xã hội. Như vậy, vai trò cung cấp thông tin từ nhân viên y tế vẫn còn hạn chế và cần được tăng cường hơn nữa. Về mức độ hiểu biết, có 88,2% bà mẹ biết về mát xa vú trước sinh và 77,9% biết rằng bệnh viện có cung cấp dịch vụ này. Trong số đó, 63,2% đã áp dụng mát xa trong các lần sinh trước. Ngoài ra, 89,7% bà mẹ nhận thấy mát xa giúp sữa về nhiều hơn, 88,2% biết mát xa có tác dụng ngăn ngừa tắc tia sữa và áp xe vú, và 40,4% biết rằng mát xa giúp sản dịch ra nhanh hơn sau sinh. Tuy nhiên, có 19,1% bà mẹ cảm thấy căng tức sữa hơn do sữa về nhanh. Những kết quả này cho thấy mức độ hiểu biết về mát xa vú của bà mẹ khá tốt. Về tốc độ xuống sữa, đa số bà mẹ (64,7%) thấy sữa về nhanh sau mát xa, trong khi 35,3% cho biết sữa xuống chậm hơn.

4.4. Thực hành mát xa vú sau khi được hướng dẫn

Khi quan sát thực hành của các bà mẹ dựa trên bảng kiểm, tỉ lệ thực hiện đúng theo quy trình rất cao, với mức trung bình đạt 98,3%. Chỉ có khâu chuẩn bị đồ dùng là còn lúng túng, tuy nhiên điều này có thể cải thiện qua thực hành nhiều lần.

Các bước quan trọng như thứ tự mát xa từ núm vú, quàng vú đến bầu vú được thực hiện rất tốt. Theo y văn, việc mát xa vú giúp giảm đáng kể tỉ lệ tắc tia sữa và nguy cơ áp xe vú [1], [4]; ngoài ra, mát xa vú còn giúp rút ngắn thời gian nằm viện đối với các sản phụ sinh mổ.

5. KẾT LUẬN

Nghiên cứu cho thấy 61,8% bà mẹ dưới 30 tuổi, làm việc trong nhiều ngành nghề. Tỷ lệ sinh con lần đầu cao nhất (63,2%), trong khi sinh con lần hai chiếm 30,9% và từ lần ba trở lên là 5,9%. Đa số thai phụ sinh con khi tuổi thai từ 37 tuần trở lên (93,4%).

77,9% bà mẹ được mát xa vú trong 24-48 giờ sau sinh, giúp sữa về nhanh hơn (64,7%). Tỷ lệ thực hiện mát xa vú 1 lần là 63,2%, hai lần 22,1% và ba lần trở lên 14,7%. Thông tin về mát xa vú chủ yếu đến từ nhân viên y tế (36,8%) và tự tìm hiểu (30,9%). Có 88,2% bà mẹ biết về mát xa vú trước sinh, 63,2% thực hành và 98,3% làm đúng quy trình sau hướng dẫn.

Cần tăng cường tài liệu truyền thông tại các điểm dễ tiếp cận, thiết kế tài liệu trực quan hơn để hỗ trợ bà mẹ thực hành tại nhà, đồng thời nên phát huy vai trò của hộ sinh trong hướng dẫn mát xa vú sau sinh.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1] Bộ Y tế, Thông tư số 38/2016/TT-BYT, ngày 31 tháng 10 năm 2016, Quy định một số biện pháp thúc đẩy việc nuôi con bằng sữa mẹ tại các cơ sở khám bệnh, chữa bệnh.
- [2] WHO, Chăm sóc sơ sinh thiết yếu, Cẩm nang thực hành lâm sàng bỏ túi, 2014.
- [3] Điều tra dân số và nhà ở giữa kỳ thời điểm 1/4/2014: các kết quả chủ yếu.
- [4] Chu J.Y, Zhang L, Zhang Y.J, Yang M.J, Li X.W, Sun L.L, [The effect of breast massage at different time in the early period after cesarean section], Zhonghua Yu Fang Yi Xue Za Zhi. 2017 Nov 6, 51 (11): 1038-1040, Chinese, doi: 10.3760/cma.j.issn.0253-9624.2017.11.016. PMID: 29136752.
- [5] Anderson L, Breast massage: can it keep mothers breastfeeding longer? JBI Database System Rev Implement Rep, 2019 Aug, 17 (8): 1550-1551, doi: 10.1112/JBISIR-D-19-00233. PMID: 31404046.